EVOLUȚIA STATELOR NEUTRE DIN EUROPA ÎN CADRUL SISTEMULUI INTERNAȚIONAL BIPOLAR

THE EVOLUTION OF EUROPEAN NEUTRAL STATES IN THE INTERNATIONAL BIPOLAR SYSTEM

Valeriu MIJA, ***doctorand,***
Universitatea de Stat din Moldova

Summary

The research presents an empirical analysis of the performance of European neutral states, Austria, Finland and Sweden, at the international arena during the Cold War. The study was focused on these states since their neutralities were either the Bi-polarity's product (Austria, Finland) or the necessity to strategically adapt itself in Bi-polarity (Sweden). The comparative investigations is conducted to identify and explain recently-historical similarities and differences of these states' neutrality foreign policies in order to understand current and future tendencies of European neutral states in the framework of modern international security.

Pentru a înțelege tendințele contemporane ale statelor neutre europene în contextul securității internaționale, se necesită evaluarea empirică și comparativă a aspectelor istorice ale neutralității europene întru determinarea similarităților și divergențelor Austriei, Finlandei și Suediei în cadrul sistemului internațional. În același timp, evaluarea paradigmei Războiului Rece în corelație cu starea securității internaționale contemporane ne oferă răspuns la întrebarea în ce măsură sunt sistemice sau particulare tendințele statelor neutre. Autorul articolului pledează pentru ideea că anume sistemul internațional influențează dezvoltarea statelor neutre, ele având o capacitate de stat mai puțin puternică decât statele mari, și corespunzător fiind mai vulnerabile la presiunile externe de a conduce o politică de securitate independentă. Însă, se admite ideea că și statele neutre aduc un anumit aport la transformarea sistemului securității internaționale în Europa.

Așadar, formarea neutralității Austriei a rezultat din mai multe evenimente ce au avut loc după cel de-al Doilea Război Mondial și începutul Războiului Rece. Cauzele Actului de Neutralitate a Austriei, care a evitat scenariul Germaniei în perioada de confruntări bipolare, reprezintă o combinare atât a factorilor interni, cum ar fi invulnerabilitatea ideologică la presiunile externe, fiind un stat democratic și național consolidat, cât și a factorilor externi, cum ar fi ocupația cvadripartită a aliaților după război cu imposibilitatea de a obține mai mult din *Status-quo*-ul creat. De fapt, Austria a avut un statut nedefinit după

Revista nr_1 TIPAR.indd 182 17.04.2014 11:38:18

sfârșitul războiului în 1945. Mai întâi, Viena a fost considerată victimă a anexării Germaniei naziste din 1938 - *Anschluss*. Apoi, participarea Austriei la război în alianță cu Germania a jucat un rol negativ pe arena internațională. În al treilea rând, Austria reprezenta un punct strategic, care se afla istoric la intersecțiile Europei Centrale. În fine, posibilitatea reunificării austro-germane de după război îi îngrijora pe aliați, câștigătorii celui de-al Doilea Război Mondial. „Austria a solicitat o retragere rapidă a tuturor forțelor de ocupație de pe teritoriul său. În acest scop, diferite forțe politice au încercat să promoveze ideea cu privire la oportunitatea de a declara neutralitatea țării. Potrivit unui studiu realizat de autoritățile americane de ocupație în 1947, 78% din populația austriacă s-a exprimat pentru implementarea unei neutralități similare celei elvețiene. Cu toate acestea, nici Occidentul, nici Uniunea Sovietică nu au manifestat suficient interes pentru aceasta idee, deoarece ei au avut intenții să păstreze Austria în sferele lor de influențe" [1, c.13]. Toți acești factori au contribuit la negocierile de durată cu estimarea profiturilor de pe urma statutului viitor al Austriei.

În ceea ce privește situația internă, spre sfârșitul războiului mondial, Austria a fost capabilă să formeze un guvern național care autonom se ocupa de situația internă. Cercetările empirice demonstrează că puterile occidentale și cele sovietice au încercat să extindă influența asupra Austriei în măsura capacităților care le aveau ca forțe de ocupație. Astfel, autoritățile sovietice au încercat să stabilească un guvern comunist cu simpatii pro-sovietice, în frunte cu Karl Renner, un cunoscut gânditor socialist [2, p.30]. Însă, luând în considerație consecințele tragice ale războiului mondial, inexistența Războiului Rece în acea perioadă, omogenitatea ideologică și democratică internă din Austria, guvernul lui K. Renner a fost incapabil să efectueze careva schimbări radicale sau să aibă o influență adecvată asupra politicii externe. Mai mult decât atât, o mare parte din populație a manifestat încredere față de ideile pluralismului democratic la primele alegeri din toată țara din noiembrie 1945, unde Partidul Comunist a acumulat doar 5,42 % comparativ cu 49.9 % ale Partidului Popular și 44.6 % ale Partidului Socialist [3, p.269-270]. Astfel, în pofida intențiilor autorităților sovietice, în Austria nu s-a putut instaura o guvernare comunistă similară celei din România și Bulgaria, unde au existat simpatii mari fața de ideile social-democratice și nici nu s-a reușit să se efectueze o lovitură de stat similară celei din Cehia din 1948. În consecință, anume factorii interni ai structurii societății austriece s-au dovedit de o mare valoare prin prevenirea încadrării Austriei în sfera influenței de Est. Evident, începutul Războiului Rece, ca element de transformare a sistemului internațional, și, respectiv al securității internaționale, politica de presiune a URSS, neclaritățile angajamentelor SUA și Marii Britanii pentru Viena au marcat hotărârea Austriei de a alege să rămână un stat permanent neutru în acel moment istoric.

Revista nr_1 TIPAR.indd 183 17.04.2014 11:38:18

Din punct de vedere structural extern, la Conferința de la Yalta din 1945, aliații și-au reafirmat intenția de a elibera Austria de ocupația nazistă și de a susține eforturile poporului austriac în restabilirea statului independent [2, p.18]. Oricum, eliberarea a devenit o ocupație cvadripartită, care și a jucat un rol structural în destinul Austriei. Inițial, soarta Austriei era direct legată de problema germană, ce a constituit un moment de îngrijorare pentru statele occidentale. Însă, izbucnirea Războiului Rece a stopat identificarea statutului Austriei în 1948. Astfel, Austria a devenit mai degrabă un obiect de negociere în cadrul instituirii noului sistem internațional de distribuire a puterii decât obiectivul ameliorării consecințelor postbelice în acest stat.

În contextul negocierilor Marilor Puteri, au existat câțiva factori externi care au influențat decizia finală a problemei Austriei. În primul rând, abilitatea Venei de a participa la Planul European de Restabilire Economică din 1947, cunoscut și ca *Planul Marshall*, eventual a contribuit la încadrarea Austriei în Organizația de Cooperare Economică Europeană. Din punct de vedere geopolitic, acest pas a permis Austriei neutre să se mențină în sfera europeană occidentală, care reprezenta unul din Polurile de Putere al Sistemului Internațional din timpul Războiului Rece. În al doilea rând, acțiunile anterioare privind scenariul de partiție a Germaniei i-a influențat pe aliați să nu realizeze o astfel de confruntare și în Austria. În al treilea rând, transformarea sistemului de securitate internațional prin intermediul dezvoltării NATO (1949) și a Pactului de la Varșovia (1955) și imposibilitatea adversarilor ideologici de a profita mai mult din situația europeană stabilită au redus interesul strategic pentru Austria. În al patrulea rând, URSS, profitând la maximum din situația creată, a folosit exemplul Austriei în cazul unei situații similare din Germania. Plus la aceasta, revolta Ungariei, care pleda pentru o neutralitate analogică în 1956, similară cu precedentul Austriac, a fost înăbușită cu forța de către URSS [2, p.162]. În fine, schimbările politice interne din cadrul URSS și migrarea centrului de gravitate al Războiului Rece din Europa către țările din Lumea a Treia (statele care nu au întrat în cele două poluri ale Războiul Rece) au reafirmat *Status-quo*-ul european. Aceasta i-a permis guvernului Austriei să ia inițiativa și să devină un stat neutru, dar independent, reducând tensiunile din Europa.

În consecință, Tratatul de Stat al Austriei, semnat la Viena la 15 mai 1955 de cele patru puteri ocupante și guvernul Austriei, a reprezentat nu doar un document de independență, dar și o înțelegere nescrisă a Marilor Puteri de a evita confruntările bilaterale în Austria și de a interzice unirea acesteia cu Germania (art. 4) [3, p.273]. Neutralitatea este considerată a fi o decizie internă consolidată, exprimată în "Legea Federal-constituțională de Neutralitate Permanentă, adoptată de Parlamentul Austriei la 26 octombrie 1955, după ce ultimele forțe de ocupare au părăsit teritoriul Austriei" [3, p.274]. Totodată, această neutralitate nu a

Revista nr_1 TIPAR.indd 184 17.04.2014 11:38:18

avut garanții internaționale (ca în cazul Elveției) și nu reprezenta o neutralitate ideologică, fiind mai mult o înțelegere a Marilor Puteri, bazată pe principiul consensului. Un astfel de statut nu-i permitea Austriei să se alăture alianțelor militare. În continuare, neutralitatea Austriei a fost influențată de următorii factori: locația geografică strategică importantă, consolidarea și omogenitatea internă în privința neutralității, neutralitatea militară, neutralitatea armatei și abilitatea de a participa efectiv la organizațiile de securitate internațională, ca exemple ONU și OSCE (ulterior și UE) [4, p.61-66]. Analizând această problemă din perspectivă istorică, structural-funcțională și dialectică, putem conchide că, deoarece Austria nu a mai avut anterior o așa experiență politică și un astfel de statut, neutralitatea ei a devenit un element al bipolarității. În particular, „Estul și Vestul au neutralizat Austria prin exercitarea unui control și, totodată, negându-și propria dominantă asupra Austriei" [4, p.60]. Prin urmare, factorii interni au jucat un rol mai mic în comparație cu elementele paradigmale structural-funcționale ale relațiilor internaționale din perioada respectivă.

O opinie răspândită vizavi de neutralitatea Finlandei este că "Finlanda reprezintă unul din cele mai deviante cazuri printre statele neutre" [5, p.49]. În același timp, luând în considerație situația geopolitică după cel de-al Doilea Război Mondial și lupta istorică pentru Finlanda, acordul de neutralitate și politica externă constructivă, promovată de Helsinki, i-au permis Finlandei să nu devină arenă critică de confruntare în Războiul Rece. În plus, Finlanda a fost nevoită să stabilească o relație specială cu Moscova prin adoptarea unei politici de neutralitate, ca consecință a structurii paradigmatice, stabilită în cadrul relațiilor internaționale. În acea perioadă, neutralitatea constituia un instrument de balansare pentru Helsinki, de distanțare de URSS și de evitare a confruntării și cooperării cu Moscova în caz de război [6, p.39]. Analiza structural-funcțională și sistemică a problemei demonstrează că specificul neutralității finlandeze s-a rezumat la următorii factori: combinarea presiunilor/luptelor externe asupra Finlandei cu situația internă complicată, factorul tradițional rus și abilitățile adversarilor Războiului Rece de a evita o confruntare bilaterală în regiunea „Echilibrului Nordic" (geostrategic se referă la regiunea Scandinavă). Adițional, situația geografică invulnerabilă a Finlandei și o armată relativ puternică s-au numărat printre factorii ce au contribuit la o stabilitate regională îndelungată.

De asemenea, analiza empirică a problemei demonstrează că Ortodoxia și Catolicismul au luptat istoric pentru supremație în Finlanda. Conform ex-președintelui Finlandei Mauno Koisto, acest fapt a contribuit și la rivalitatea istorică suedezo-rusă, fiind urmate de anexări repetate ale Finlandei [7, p.30]. Apoi, Războiul Civil Finlandez din 1917-1918 a evidențiat doi factori interni structurali pentru destinul Finlandei. Primul este că partidele politice s-au divizat și polarizat extrem [8, p.204]. Al doilea, în Finlanda perspectivele ideologice

Revista nr_1 TIPAR.indd 185 17.04.2014 11:38:18

ale comunismului au avut o asociere demonizată cu Rusia, care a pierdut Finlanda după Primul Război Mondial. Astfel, efectuând o analiza comparativă a statelor europene neutre s-a demonstrat că atât în cazul Austriei, cât și în cel al Finlandei probabilitatea stabilirii unei guvernări comuniste pe cale democratică a fost minimă. Luând în considerație acești factori și intensificarea Războiului Rece, precum și aflarea Finlandei întru-n „corner" al spațiului geostrategic, au creat premise structurale internaționale pentru Helsinki ca să evite destinul de confruntare a statelor Europei Centrale și de Est, care au fost „pe linia de contact" strategic-importantă între Marile Puteri.

Mai mult decât atât, apropierea geografică a Finlandei de URSS, Războiul de Iarnă din 1939-1940, alianța cu Germania în cel de-al Doilea Război Mondial au determinat statutul postbelic al Finlandei. Cercetarea în cauză, de asemenea, susține concluziile ex-președintelui Finlandei precum că „Finlanda s-a exclus pe sine din război prin încheierea unui armistițiu cu URSS și Marea Britanie la Moscova, la 18 septembrie 1944" [7, p.36]. Apoi, Tratatul de Pace de la Paris din 1947 a redus capacitatea de apărare a Finlandei până la 41.900 persoane și prin interzicerea procurării de armament nuclear și strategic [9, p.45]. Mai departe, refuzul URSS de a permite participarea Finlandei la *Planul Marshall*, lovitura comunistă din Cehia din 1948, presiunea sovietică și afinitățile istorice au determinat politicienii Finlandei să semneze Tratatul de Pace, Cooperare și Asistență Mutuală cu URSS în 1948. Această determinare poate fi considerată ca un rezultat paradigmatic și structural-funcțional în contextul sistemului internațional de a impune decizia de neutralitate ca una optimă în anumite momente. Tratatul părea a fi avantajos pentru ambele părți, prin stipularea că Finlanda nu va fi o cale de tranzit pentru un eventual atac contra URSS, iar URSS nu se va implica în politica internă a Finlandei. În același timp, Tratatul stipula că, "dacă Finlanda nu va fi în stare să-și protejeze neutralitatea singură, ar putea face acest lucru, dacă este necesar, cu ajutorul sau împreună cu Uniunea Sovietică" [9, p.46]. Această prevedere părea a fi una ipotetică, însă prin sensul comun al diplomației din timpul respectiv obliga "Finlanda să obțină aprobarea Moscovei pentru relațiile politice și economice cu Vestul și, practic, a dat Moscovei un așa-numit *droit de regard* (drept de veto) să examineze politica externă finlandeză... veto asupra anumitor politicieni finlandezi…" [8, p.227]. Oricum, Tratatul nu împiedica restabilirea și funcționarea democrației parlamentare, economiei libere de piață, precum și dezvoltarea Finlandei independente ca atare, ceea ce a constituit un moment important pentru Helsinki.

Așadar, neutralitatea Finlandei este încă un exemplu al încercărilor Marilor Puteri să-și asigure securitatea națională și să promoveze interesele geopolitice, neutralizând un pericol potențial în proximitatea sa geografică. În același timp, această politică a Finlandei a fost un pas dialectic rațional de a supraviețui ca stat

Revista nr_1 TIPAR.indd 186 17.04.2014 11:38:18

tânăr și independent. Politicienii de la Helsinki au avut mai multe opțiuni și scenarii și, totodată, au selectat una cea mai benefică pentru interesul național în cadrul sistemului paradigmatic internațional istoric. Efectuând o analiză comparativă, considerăm că anume prevederile paradigmei realismului, care constă în lupta Marilor Puteri pentru dominație, anume Războiul Rece, ca și în cazul Austriei, a constituit o forță dominantă, fiind variabila independentă, iar ceea ce a contribuit la politica de neutralitate a Finlandei, fiind variabila dependentă. Oricum, Finlanda, chiar devenind o zonă scandinavă „amortizatoare" între cele două poluri de putere, rămânea un teritoriu puțin atrăgător pentru unele confruntări posibile în cadrul bipolarității. Invulnerabilitatea geografică a Finlandei, cu un spațiu complicat și o climă severă, amintirile negative ale implicării sovietice din 1940, forțele armate relativ puternice ale NATO și al Pactului de la Varșovia au convins adversarii Războiului Rece să evite confruntările asupra acestui teritoriu.

Astfel, din punct de vedere finlandez, neutralitatea a fost un rezultat inevitabil care va duce spre un posibil succes de la o tranziție la o independență stabilă. Istoric, Finlanda a devenit câteva ori victimă a *Echilibrului Puterii* și *Sferei de Influențe*. Împărțirile Marilor Puteri în 1807 și 1939 au lăsat amintiri dureroase finlandezilor. Doi, incapacitatea structurală a Ligii Națiunilor și „Cooperării Nordice" să ajute Finlanda, a convins autoritățile de la Helsinki să-și creeze propriul sistem de securitate cu o politică adecvată [5, p.55]. Ca rezultat, precedentele și analogiile istorice, lupta adversarilor Războiului Rece în Europa Centrală și de Est, presiunile sovietice asupra Helsinki au influențat politicienii finlandezi să retragă țara sa din cadrul echilibrului bipolar de putere în curs de dezvoltare și să pună interesele naționale mai presus de interesele ideologice. Chiar fiind neformal în sfera sovietică de influență, scopul Finlandei era să evite rațional confruntarea în timp de pace și cooperarea cu URSS în caz de un război potențial al Marilor Puteri [6, p.10].

În concluzie, neutralitatea Finlandei a fost cauzată predominant de factorii externi, încadrându-se în contextul luptei marilor puteri asupra sferelor de interes ca o consecință a Războiului Rece. În același timp, din punct de vedere instituțional, astfel de politică a fost o decizie internă din mai multe opțiuni existente, care conceptual i-a permis Finlandei să-și mențină și să-și consolideze independența. Peste puțin timp, o astfel de politică s-a dovedit a fi mai puțin efectivă din cauza influenței și presiunilor externe puternice. Totodată, politica de neutralitate i-a permis Finlandei, în acele circumstanțe paradigmatice, să-și păstreze ideologia și valorile naționale pe o lungă durată de timp.

Comparativ cu neutralitatea Austriei și Finlandei, neutralitatea Suediei reprezintă un statut politic ales de sine stătător, care nu este specificat în Constituție și nici nu este garantat internațional [10, p.11]. Această neutralitate a fost influențată istoric de câțiva factori geopolitici, printre care putem enumera

Revista nr_1 TIPAR.indd 187 17.04.2014 11:38:18

bătăliile baltice cu Rusia, pierderea Finlandei (1809) și decăderea graduală a Regatului Suedez ca o mare putere în cadrul structurii Ordinii Mondiale din timpul istoric menționat, care paradigmatic a fost una multipolară. Astfel, prin declararea neutralității, Suedia a obținut două avantaje. În primul rând, Stockholmul strategic a readaptat statutul său de la o superputere, fiind anterior un pol de putere al sistemului internațional, la un stat regional cu o capacitate medie, dar puternică de a influența din punct de vedere geopolitic. Apoi, Suedia s-a exclus din confruntările polurilor de putere occidentale cu Rusia, alt pol de putere în curs de dezvoltare intensă, care va schimba structura internațională ulterioară [11, p.177]. Oficial, din 1815 o astfel de neutralitate i-a permis Suediei să stea în afara marilor confruntări și războaie atât în Europa, cât și pe arena mondială. Oricum, schimbările radicale ale relațiilor internaționale în sec. XX (Războiul Rece), dezvoltarea tehnologiilor avansate (factorul nuclear) și dilema securității în jurul Suediei (Finlanda) i-a permis Stockholmului să-și continue politica de neutralitate căutând soluții posibile (ca exemplu, alianță militară) în caz de un război major.

De fapt, adversarii Războiului Rece puneau la dubii neutralitatea Suediei. Efectuând o analiză contrafactuală a problemei, am constatat că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial Suedia a evitat invazia germană datorită faptului că avea o armată destul de puternică, resurse naturale bogate și resurse militare suficiente pentru a răspunde la o agresiune, precum și a conduce o politică externă flexibilă și diplomatică [10, p.31]. Astfel, experții din URSS considerau că Suedia a fost un aliat neutru al Germaniei, iar experții din Regatul Unit și SUA au fost îngrijorați de prezența postbelică a armatei sovietice pe teritoriul Danemarcei, Finlandei și Norvegiei [12, p.339]. Luând în considerație aspectele geostrategice, și anume că Suedia se afla la intersecția pământurilor și apelor teritoriale scandinave, statutul ei postbelic a rămas crucial pentru viitorii adversari ai Războiului Rece. În astfel de circumstanțe geopolitice și geo-strategice Suedia a decis să-și continue politica de neutralitate, ca să calmeze tensiunile internaționale.

În situația postbelică, câțiva factori i-au permis Suediei să evite glisarea și implicarea în luptele bipolare. 1. „Cortina de Fier", virtual identificată de William Churchill în 1946, nu includea Scandinavia, cu toate că Finlanda a devenit vulnerabilă la viitoarele tensiuni. 2. Suedia a aprovizionat URSS postbelică cu niște credite economice generoase, care pot fi considerate ca atitudine lejeră față de neutralitatea sa în timpul războiului [8, p.227]. 3. Suedia a fost inclusă în *Planul Marshall* din 1947, demonstrându-și preferințele ideologice și, totodată, neutralitatea sa prin nealinierea militară [11, p.178]. 4. Analiza instituțională a problemei demonstrează că următoarele variabile independente/dominante i-au permis Suediei să evite cataclismele sociale din Europa: statalitatea tradițional

Revista nr_1 TIPAR.indd 188 17.04.2014 11:38:18

puternică, democrația parlamentară stabilă, economia de piață cu orientare socială, corpul de funcționari publici profesioniști, diferite mișcări civice și populare, precum și izolarea geostrategică relativă de centrul de gravitate continental european. Cu alte cuvinte, Suedia a avut toate premisele istorice și structural-funcționale să prevină dezvoltarea scenariilor revoluționare din Europa de Est la ea acasă [8, p.205]. În plus, luând în considerație experiența războaielor din trecut, Suedia a încercat să-și convingă vecinii să-i urmeze exemplul.

Analiza behavioristă și instituțională a problemei demonstrează că Suedia și-a asumat neutralitatea ei de succes din perioada celui de-al Doilea Război Mondial și existența unor forțe militare dotate va face prea costisitoare o eventuală invazie, ceea ce ar constitui principala rațiune (variabilă independentă) a stabilității în Scandinavia. Astfel, Suedia a invitat Norvegia și Danemarca să formeze o alianță scandinavă de apărare, fiind numită de experți „Balanța Nordică". O condiție importantă înaintată a fost ca toți membrii alianței să urmeze modelul politic de neutralitate a Suediei [11, p.179]. Stockholmul susținea ideea veche a neutralității de a se distanța de confruntările continentale și de a convinge adversarii potențiali că o eventuală invazie ar fi prea costisitoare. Ceea ce nu se înțelegea în timpul respectiv de către politicienii suedezi era că natura războiului s-a schimbat în așa fel, încât a devenit totalmente distructivă comparativ cu războaiele continentale din trecut. În același timp, câțiva factori externi au împiedicat dezvoltarea unui astfel de model: 1. rivalitatea din trecut în regiunea dată a continuat să aibă un rol sensibil în memoria statelor sus-nominalizate. 2. la momentul acestei propuneri, Finlanda deja semnase (în 1948) Tratatul cu URSS – alt Pol de Putere, care, sporind influența în asemenea circumstanțe avea, cu o mare probabilitate, să conteste configurației „Balanța Nordică" la proximitatea sa geografică. 3. experiența dramatică a celui de-al doilea Război Mondial a convins autoritățile Danemarcii și Norvegiei să nu experimenteze cu neutralitatea. Astfel, aceste state au decis să devină membre ale NATO, dar au stipulat că sunt contra prezenței trupelor străine și armelor nucleare pe teritoriul lor. În așa mod, „Cooperarea Nordică", fără elementul militar „Balanța Nordică", a avut doar o dimensiune economică, ceea ce, de fapt, a și jucat un rol pozitiv pentru regiune.

Într-o astfel de situație creată, politicienii din Suedia au făcut câteva presupuneri strategice care ar fi putut contribui la păstrarea securității regionale. Pentru a-și proteja propria neutralitate, Suedia avea nevoie de o armată puternică și de o influență redusă a Marilor Puteri în Scandinavia. Apoi, Suedia urma să devină economic complet independentă sau cel puțin să se implice în interdependența economică globală. De asemenea, Suedia trebuia să fie capabilă să-și apere propria populație și teritoriul [10, p. 22-25]. În același timp, Stockholmul a însușit o lecție

Revista nr_1 TIPAR.indd 189 17.04.2014 11:38:18

importantă din analizele mediului nou de securitate internațional: presiunile permanente din partea URSS (submarinele sovietice în apele teritoriale suedeze și diplomația coercitivă) și din partea Occidentului, tehnologiile avansate (armele nucleare) și un nou conflict global ipotetic în perioada Războiului Rece nu i-ar fi permis Suediei să rămână un stat neutru neatins. Din aceste motive, politicienii suedezi au decis să mențină activ neutralitatea, dar și să coopereze în secret cu NATO în cazul unui eventual scenariu de război. Politica de neutralitate a Suediei, fiind o alegere națională, a fost mereu analizată în contextul paradigmei relațiilor internaționale, cu precădere în spiritul realismului politic. Așadar, structura securității internaționale din acea perioadă plasa Suedia în calea coliziunilor eventuale între polurile de putere ale ordinii mondiale.

De fapt, content analiza demonstrează că în perioada Războiului Rece, Suedia era privită ca un stat neutru și militar nealiniat, dar ideologic aliniat Occidentului în cazul unei cooperări în timp de un eventual război. „În 1994, Comisia pentru Politica de Neutralitate a publicat raportul pentru anii 1946-1969. Potrivit Comisiei, Suedia înțelegea că va avea nevoie de ajutorul Occidentului în cazul unui atac sovietic și Vestul intenționa să ofere ajutor Suediei din propriul interes" [6, p.8]. Astfel, Suedia a obținut ajutor indirect din partea NATO în perioada menționată. De exemplu, contactele periodice între personalul de rang înalt, stabilirea sistemului de comunicare securizat cu Norvegia și Danemarca, coordonarea în comun a unor operațiuni militare, monitorizarea aeriană și cooperarea militară în sfera serviciilor secrete cu NATO, extinderea pistelor de decolare pentru bombardierii strategici, prezența reprezentanților Suediei la cartierele secrete ale Regatului Unit (pentru o guvernare potențială în exil) demonstrează că neutralitatea Suediei a fost una cooperativă pro-occidentală [6, p.8-9].

În situația securității postbelice, când structura sistemului internațional a fost una bipolară, Suedia a reușit să conducă o politică de neutralitate pentru echilibrul „Balanței Nordice" dintre NATO și Pactul de la Varșovia. Această politică a avut elemente de neutralitate cooperative tacite cu Occidentul și elemente ale paradigmelor liberalismului și constructivismului, care constau în promovarea caracterului economic și social al cooperării zonale regionale de interes vital pentru Stockholm. Acest echilibru al zonei scandinave i-a permis și Finlandei să rămână neutră și independentă față de eventuale rivalități între USSR și Occident, iar Danemarcei și Norvegiei - să ducă o politică îndreptată spre reducerea tensiunilor pe flancul de Nord al NATO și Pactul de la Varșovia prin refuzul prezenței trupelor străine și armelor nucleare pe teritoriul lor [8, p.202]. Înțelegând caracterul Războiului Rece și posibilitatea unor conflicte militare în viitor, „Suedia a dus o politică de neutralitate în timp de pace, cu tendința de a se alinia cu NATO în cazul izbucnirii unui război" [6, p.12].

Revista nr_1 TIPAR.indd 190 17.04.2014 11:38:18

În această ordine de idei, putem conchide că sistemul internațional în perioada 1945-1990 a fost unul paradigmatic Ordinii Mondiale bipolare cu efectele respective pentru statele neutre europene. Deși deciziile privind menținerea neutralității aparțineau guvernelor și popoarelor Austriei, Finlandei și Suediei, argumentul principal pentru a menține așa fel de politică și statut au fost presiunile și riscurile externe ale sistemului internațional asupra statelor naționale. În linii istorice, Războiul Rece cu elementul bipolar a fost cauza convențională pentru justificarea unor politici și a unui statut pe plan intern. În cadrul analizei sistemice, plasamentele geopolitice și geostrategice ale statelor sus-menționate au devenit puncte de coliziune între două poluri de puteri noi formate ale structurii sistemului internațional bipolar. O analiză contrafactuală a evoluției statelor cercetate și stabilirea unor scenarii posibile ne permite să facem următoarele concluzii: în cazul unei alte politici și statut, decât cel de neutralitate, în structura internațională stabilită în acea perioada, în eventualitatea unui conflict de proporție mare, cu o mare probabilitate ar putea să ducă la pierderea independenței Austriei, Finlandei și Suediei sau căderea acestora în zona de influență totală a unuia dintre cele două poluri de putere. În prezent, când nu mai există acest pericol și structura internațională paradigmatică diferă de cea a Războiului Rece, determinantele politicii de neutralitate în aceste state au început să se deosebească de cele istorice.

***

Politica de neutralitate a Austriei, Finlandei și Suediei are cauze și rădăcini istorice diferite. Însă motivele principale ale menținerii acesteia, în sec. XX, a fost natura rivală a structurii sistemului internațional bipolar, denumit și Războiul Rece, ca o *variabilă independentă*. Sistemul în cauză a mai avut o variabilă independentă adăugătoare, pericolul comunismului, care putea să fie promovat de Polul de Putere, URSS. Totodată, în acel sistem internațional rival, statele neutre europene, fiind variabile dependente, s-au adaptat strategic la circumstanțiale mediului de securitate și au devenit platforme de negocieri între cele două tabere adverse pentru slăbirea tensiunilor. Cu alte cuvinte, ele au devenit strategic importante și corespunzător securizate.

În contextul securității internaționale contemporane, politica și statutul de neutralitate ale statelor europene sunt în proces de remodelare din cauza evoluției și schimbării mediului internațional și ca o consecință a arhitecturii internaționale de securitate, amenințărilor și riscurilor atât internaționale, cât și naționale. Ca rezultat, obiectivele tradiționale ale politicilor de securitate națională au început să se readapteze, ținându-se cont și de memoria istorică.

Revista nr_1 TIPAR.indd 191 17.04.2014 11:38:18

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Кружков, В. А. Постоянный нейтралитет Австрии: Становление, транформация и перспективы. *Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата исторических наук. Москва, 2009.*
2. Cronin, A.K. Great Power Politics and the Struggle over Austria, 1945-1955. Ithaca and London: Cornell University Press, 1986.
3. Hinteregger, G. Some Misconceptions about Austrian Neutrality. In: Kruzel J.; Haltzel M.H, eds. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Nonaligned States. Cambridge, England: Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1989.
4. Vetschera, H. Austria. În: Bissel R.E.; Gasteyger C., eds. The Missing Link: West European Neutrals and Regional Security. Durham and London: Duke University Press, 1990.
5. Joenniemi, P. The Underlying Assumptions of Finnish Neutrality. In: Kruzel J.; Haltzel M.H., eds. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Nonaligned States. Cambridge, England: Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1989.
6. Vaahtoranta, T.; Forsberg, T. Post-neutral or Pre-allied? Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations. Finnish Institute of International Affairs: UPI Working Papers, 29, 2000.
7. Koisto, M. (former President of Finland). Foreign Policy Standpoints 1982-92: Finland and Europe. U.K.: Aidan Ellis Publishing, 1992.
8. Einhorn, E.S.; Logue Jh. Scandinavia: Still the Middle Way? In: Tiersky, R., ed. Europe Today. Rowman&Littlefield Publishers, Inc., 1999.
9. Jarvenpaa, P.O. Finland. In: Bissel, R.E.; Gasteyger, C., eds. The Missing Link: West European Neutrals and Regional Security. Durham and London: Duke University Press, 1990.
10. Wallin, L.B. Sweden. In: Bissel, R.E.; Gasteyger, C., eds. The Missing Link: West European Neutrals and Regional Security. Durham and London: Duke University Press, 1990.
11. Andren, N. Swedish Defense: Transitions, Perceptions, and Policies. In: Kruzel, J.; Haltzel, M.H., eds. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Non-aligned States. Cambridge, England: Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1989.
12. Lundestad, G. America, Scandinavia, and the Cold War 1945-1949. New York: Columbia University Press, 1980.

Revista nr_1 TIPAR.indd 192 17.04.2014 11:38:18